O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TERMIZ DAVLAT MUHANDISLIK VA AGROTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

“RESPUBLIKA JANUBIDA GEOLOGIYA, KON-METALLURGIYA VA NEFT-GAZ SOHALARINING ISTIQBOLLARI”
« ПЕРСПЕКТИВЫ ГЕОЛОГИИ, ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ И НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛЕЙ ЮГА РЕСПУБЛИКИ »
“PROSPECTS FOR GEOLOGY, MINING METALLURGICAL, AND OIL AND GAS INDUSTRIES IN THE SOUTH OF THE REPUBLIC”

MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY VA ILMIY-TEXNIK ANJUMANI MATEREALLARI TO‘PLAMI
II – QISM

22 – 23 Noyabr

TERMIZ 2024

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT MUHANDISLIK VA AGROTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

“RESPUBLIKA JANUBIDA GEOLOGIYA, KON-METALLURGIYA VA NEFT-GAZ SOHALARINING ISTIQBOLLARI”

«ПЕРСПЕКТИВЫ ГЕОЛОГИИ, ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ И НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛЕЙ ЮГА РЕСПУБЛИКИ»

“PROSPECTS FOR GEOLOGY, MINING METALLURGICAL, AND OIL AND GAS INDUSTRIES IN THE SOUTH OF THE REPUBLIC”

MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY VA ILMIY-TEXNIK ANJUMANI

ПРЕДМЕТ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ И НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC-TECHNICAL CONFERENCE ON

II – QISM

22 – 23 Noyabr 2024 yil

“EZOZA-PRINT”
TERMIZ - 2024

“RESPUBLIKA JANUBIDA GEOLOGIYA, KON-METALLURGIYA VA NEFT-GAZ SOHALARINING ISTIQBOLLARI”

“Respublika janubida geologiya, kon-metallurgiya va neft-gaz sohalarining istiqbollari” mavzudagi ushbu anjumani materiallariga Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti “Olmaliq kon-metallurgiya kombinati” AJ, “Sharg‘unko‘mir”AJ, “Sho‘rtan neft gaz qazib chiqarish boshqarmasi”, “Belarus milliy texnika universiteti”, “Satpayev nomidagi Qozoq milliy texnika universiteti”, “Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti”, “Pekin kimyoviy texnologiya universiteti”, “Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti”, “Sibr davlat geotizimlar va texnologiyalar universiteti”, “Novosibirsk davlat texnika universiteti”, “Tomsk politexnika universiteti”, “Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti”. hamda jahon va respublikamizning boshqa oliy ta’lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, ilmiy xodim izlanuvchilar, magistrantlar va talablar, viloyat tashkilotlarining malakali kadrlarining tezislari kiritilgan.

Mazkur to‘plamda Respublika janubida geologiya, foydali qazilma konlarining kelajakdagi izchil rivojlanishi, kon-metallurgiya sanoatining ishlab chiqarish, qazib olish, hamda yurtimiz istiqboli uchun muhim o‘rin egallashi va neft-gaz sohalarining istiqbolli balki muammoliy sabablarini yechim topib kelajakka innovatsion g‘oyalar bilan ilg‘or qadam tashlagan holda ta’limda innovatsiyalar texnika fanlari ta’limida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishga bag‘ishlangan ilmiy va texnik jihatdan asoslangan taklif va tavsiyalar o‘z aksini topgan.

Mas’ul muharrir:

B .Primkulov – Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti rektori v.v.b,

Tahrir hay’ati:

1. M.Urozov – Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, t.f.d., dots.
2. K.J. Xakimov – “Neft–gaz va konchilik ishi’ kafedrasi mudiri, t.f.f.d, dots.
3. A.A. Allanazarov – Mexanika va konchilik ishi fakulteti dekani, t.f.f.d, dots.
4. O.SH. Ochildiyev – “Atrof-muhit muhandisligi va hayot faoliyati xavfsizligi” kafedrasi mudiri. dots.
5. N.A. Urakov–“Metrologiya va texnologik mashina” kafedra mudiri t.f.f.d, dots..
6. E. M. Muhammadiyev – Neft–gaz va konchilik ishi kafedrasi assistenti.
7. A. M. Xolmuxammadiyev – Neft–gaz va konchilik ishi kafedrasi assistenti.
8. F. Ch. Ziyayev – Neft–gaz va konchilik ishi kafedrasi assistenti.
9. Sh. B. Chorshanbiyev – Neft–gaz va konchilik ishi kafedrasi assistenti.

Kotib: Sh. S.Botirov – Neft–gaz va konchilik ishi kafedrasi assistenti.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari ma’suldirlar.

200-500	42	31
500-1000	37	43
1000-2000	11	12
2000-3000	5	4,5
3000-5000	1,9	2,7
5000-6000	1,3	1,1

Zonalar soni va markaziy shnekning aylanish tezligi o‘zgarmas bo‘lgan holatda, satellitlar miqdorining oshishi ham mayda dispersli zarrachalarning massaviy ulushi ortishiga olib keladi. Bu hodisa sellyulozaga ko‘rsatilayotgan mexanik ta’sir intensivligining ortishi bilan izohlanadi (1-rasm). Shu sababli, keyingi barcha tajribalarda har bir zona uchun konstruktiv jihatdan maksimal miqdor 7 ta satellitdan foydalanish maqsadga muvofiq deb topildi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. А.с. №1730297 СССР, D 21 B 1/06, D 21 C 9/00. Способ получения порошковой целлюлозы / Н.С. Ениколопов, Г.Н. Марченко, В.Ю. Левин и др; Заявитель и патентообладатель: Институт синтетических полимерных материалов АН СССР и Научно-исследовательский институт химических продуктов - 4747634/12. Заявлено 11.10.89; Опубл. 30.04.92; Бюл. №16. – 4 С.

2. Кузнецов Б.Н., Тарабанько Е.В., Кузнецова С.А. (2008) Новые каталитические методы в получении целлюлозы и других химических продуктов из растительной биомассы // Кинетика и катализ. 2008. Т. 49. № 4. С 541-551.

3. Kamel, S. (2008) Pharmaceutical Significance of Cellulose: A Review / S. Kamel, N. Ali, K. Jahangir, A. El Gendy // EXPRESS Polymer Letters. 2008. Vol. 2. No.11. P. 758–778.

4. Г.Н. Марченко, О.К. Нугманов, Р.И. Шакиров, Р.Я. Дебердеев (2017) Структурно-химические свой ства целлюлозы и её аналогов. Новые источники сырья, методы их переработки / Казань: Печать-Сервис XXI век., 2017. – с. 293.].

UZUM VA MEVALI EKINLAR HOSILDORLIGINI OSHIRISH TAJRIBA JARAYONLARI

Normatov Anvar Mirzayevich
Toshkent Kimyo texnologiya instituti, professor
Ismoilova Hayitoy Abduvosi qizi
Toshkent Kimyo texnologiya instituti, magistrant

Annotatsiya. Ushbu maqolada tuproq unumdorligini oshirish orqali uzum va mevali ekinlarning o‘sishi, rivojlanishi hamda hosildorligini yaxshilashga qaratilgan agrotexnologik tadbirlar yoritilgan. Tuproqning agrokimyoviy va meliorativ xususiyatlarini baholash, sho‘rlanish darajasini aniqlash, organik va mineral o‘g‘itlardan samarali foydalanish hamda sug‘orish rejimini takomillashtirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Tadqiqot jarayonida tuproqning elektr o‘tkazuvchanligi, pH ko‘rsatkichi, organik moddalar miqdori va o‘simliklar uchun zarur oziq elementlarini aniqlash orqali tuproq holatini baholash usullari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, uzum va mevali ekinlarning vegetativ o‘sishi, hosildorligi hamda meva sifatini nazorat variantlari bilan taqqoslab o‘rganishning ilmiy-uslubiy asoslari bayon etilgan.

Аннотация. В данной статье освещены агротехнологические мероприятия, направленные на улучшение роста, развития и урожайности винограда и плодовых культур путем повышения плодородия почвы. Особое внимание уделено оценке агрохимических и мелиоративных свойств почв, определению степени засоления, эффективному использованию органических и минеральных удобрений, а также совершенствованию режима орошения. В ходе исследования рассматриваются методы оценки состояния почвы путем определения электропроводности, показателя pH, количества органических веществ и необходимых питательных элементов для растений. Также изложены научно-методические основы изучения вегетативного роста, урожайности и качества плодов винограда и плодовых культур в сравнении с контрольными вариантами.

Abstract. This article highlights agrotechnological measures aimed at improving the growth, development, and yield of grape and fruit crops by enhancing soil fertility. Particular attention is paid to assessing the agrochemical and reclamation properties of the soil, determining the degree of salinity, the effective use of organic and mineral fertilizers, and improving the irrigation regime. During the research process, methods for assessing soil condition are considered by determining electrical conductivity, pH, organic matter content, and nutrients necessary for plants. The scientific and methodological foundations for studying the vegetative growth, yield, and fruit quality of grapes and fruit crops in comparison with control variants are also described.

Kalit so‘zlar: tuproq unumdorligi, uzumchilik, mevachilik, tuproq sho‘rlanishi, elektr o‘tkazuvchanlik, organik o‘g‘it, mineral o‘g‘it, sug‘orish rejimi, agrotexnologiya, hosildorlik, meva sifati, melioratsiya.

Tadqiqotning maqsadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi-turli darajada sho‘rlangan va unumdorligi pasaygan tuproqlarda organik o‘g‘itlar, mineral oziqlantirish, sug‘orish rejimi hamda tuproqning meliorativ holatini yaxshilash usullaridan foydalanib, uzum va mevali ekinlarning o‘sishi, rivojlanishi, hosildorligi hamda meva sifatiga ta’sirini aniqlashdan iborat.Tuproq unumdorligini oshirishda uning fizik, kimyoviy va biologik xususiyatlarini birgalikda yaxshilash muhim. Jumladan, tuproqdagi organik moddalar miqdori, o‘simlik o‘zlashtira oladigan azot, fosfor va kaliy, tuproqning elektr o‘tkazuvchanligi, pH ko‘rsatkichi va suv o‘tkazuvchanligi nazorat qilinishi kerak.

Tajriba maydonini tanlash va dastlabki tahlillar. Tajriba uchun uzumzor va mevali bog‘lardan tuproq-iqlim sharoitlari imkon qadar o‘xshash bo‘lgan maydonlar tanlanadi. Agar tuproq sho‘rlanish darajasini o‘rganish rejalashtirilgan bo‘lsa, maydonlar sho‘rlanish darajasi va tuproq tarkibi bo‘yicha oldindan tavsiflanadi [1].

Tajriba boshlanishidan avval quyidagi tahlillar o‘tkaziladi:

- Tuproqning sho‘rlanish darajasi: elektr o‘tkazuvchanlik va eruvchan tuzlar tarkibi.
- Tuproq reaksiyasi: pH ko‘rsatkichi.
- Organik modda miqdori: chirindi yoki organik uglerod.
- Oziq elementlari: o‘zlashtiriladigan azot, fosfor va almashinuvchan kaliy.
- Tuproqning fizik xususiyatlari: mexanik tarkib, zichlik, suv o‘tkazuvchanlik.
- Sug‘orish suvi sifati: minerallashuv, EO‘ va natriy bilan bog‘liq xavf ko‘rsatkichlari.

Muhim jihat: sho‘rlanish va sho‘rtoblanish bir xil holat emas. Agar tuproqda almashinuvchan natriy miqdori yuqori bo‘lsa, gips kabi meliorantlarni qo‘llash zarurati tuproq tahlili asosida belgilanadi. Oddiy sho‘rlangan tuproqqa gipsni tekshiruvsiz qo‘llash har doim ham to‘g‘ri yechim emas.

9-rasm. Tuproqning elektr o‘tkazuvchanligini (EC) aniqlash uchun raqamli o‘lchash asbobi.

Tajriba uchun uzumzor va mevali bog‘lardan tuproq-iqlim sharoitlari imkon qadar o‘xshash bo‘lgan maydonlar tanlanadi. Agar tuproq sho‘rlanish darajasini o‘rganish rejalashtirilgan bo‘lsa, maydonlar sho‘rlanish darajasi va tuproq tarkibi bo‘yicha oldindan tavsiflanadi.[2]

Tajriba boshlanishidan avval quyidagi tahlillar o‘tkaziladi:

- Tuproqning sho‘rlanish darajasi: elektr o‘tkazuvchanlik (EC) va eruvchan tuzlar tarkibi.
- Tuproq reaksiyasi: pH ko‘rsatkichi.
- Organik modda miqdori: chirindi yoki organik uglerod.
- Oziq elementlari: o‘zlashtiriladigan azot, fosfor va almashinuvchan kaliy.
- Tuproqning fizik xususiyatlari: mexanik tarkib, zichlik, suv o‘tkazuvchanlik.
- Sug‘orish suvi sifati: minerallashuv, EC va natriy bilan bog‘liq xavf ko‘rsatkichlari.

Muhim jihat: sho‘rlanish va sho‘rtoblanish bir xil holat emas. Agar tuproqda almashinuvchan natriy miqdori yuqori bo‘lsa, gips kabi meliorantlarni qo‘llash zarurati tuproq tahlili asosida belgilanadi. Oddiy sho‘rlangan tuproqqa gipsni tekshiruvsiz qo‘llash har doim ham to‘g‘ri yechim emas.

Tajriba variantlarini tashkil etish. Tuproq unumdorligini oshirish usullarining samaradorligini aniqlash uchun nazorat va tajriba variantlari tashkil etiladi. Har bir variant kamida 3 ta takrorlashda joylashtirilishi maqsadga muvofiq. Tajriba maydonlarining o‘lchami, daraxt yoki tok tupining soni, o‘g‘it me’yorlari va kuzatuv muddati ekin turi hamda mavjud sharoitga qarab belgilanadi.

Uzum va mevali ekinlarda kuzatiladigan ko‘rsatkichlar. Uzum va mevali daraxtlar bir xil usulda baholanmaydi. Shu sababli umumiy tuproq tahlillari bilan birga har bir ekinga xos ko‘rsatkichlar ham o‘rganiladi. Brix mevadagi eruvchan quruq moddalar miqdorini baholashda ishlatiladi. U asosan shakar miqdori bilan bog‘liq bo‘lsa-da, faqat shakarning aniq o‘lchovi hisoblanmaydi.

Kutilayotgan ilmiy va amaliy ahamiyat. Tadqiqot natijasida tuproq unumdorligini oshirishga qaratilgan agrotexnik tadbirlarning uzum va mevali ekinlarning o‘sishi, hosildorligi va meva sifatiga ta’sirini aniqlash imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, tuproqning sho‘rlanish holati bilan hosildorlik o‘rtasidagi bog‘liqlik baholanib, mahalliy tuproq-iqlim sharoitiga mos tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin[3-4]. Bunda organik o‘g‘itlardan foydalanish tuproqdagi organik modda miqdori va tuzilishini yaxshilashga yordam berishi mumkin, lekin natija o‘g‘it tarkibi, me’yori, tuproq turi, sug‘orish suvi va ekin xususiyatlariga bog‘liq. Sho‘rlangan tuproqlarda esa faqat o‘g‘it qo‘llash yetarli bo‘lmasligi mumkin, suv-tuz rejimini boshqarish ham muhim.Uzumning sho‘rlanishga chidamliligi nav, payvandtag va o‘stirish sharoitiga qarab farq qiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Zhou-Tsang, A. et al. (2021). Grapevine salt tolerance. Australian Journal of Grape and Wine Research, 27, 149–168.
2. Han, Y. et al. (2024). Current progress in research focused on salt tolerance in Vitis vinifera L. Frontiers in Plant Science, 15.
3. Kalaivani, et al. (2025). Management practices for grapevine cultivation under salt stress-A review. Arid Land Research and Management, 39(4), 476–501.
4. FAO. Salt-affected soils and their management.

MUNDARIJA

III-SHO‘BA RESPUBLIKA JANUBIDAGI GEOLOGIK, MINERALOGIK BOYLIKLAR VA ULARNING KELAJAKDAGI ISTIQBOLLARI.		
1	***Author: Mohd Nazish Khan. G‘afforov Abdurashid Abdisalim o‘g‘li Ziyayev Fozil Choriyorovich .*** *Wind Energy Suitability Assessment in Middle Zarafshan Valley, Uzbekistan Using GIS-based Weighted Overlay*	*5*
2	***Карабаев Маматхан Садирович. Рахимов БахромТурсоатович. Кушиев Алибек Абдумурот угли.*** *Элементларнинг тарқалиш ореолларини статистик кўрсаткичларини таҳлил қилиш тамойиллари (Кулжуктов тоғлари)*	*6*
3	***Razikov Odil Taxirdjanovich[1], Turakulov Arslon Urolovich[2]*** *TAXTAQORACHA MARGANETS KONIDAGI MA’DANLI MINERALLAR TAVSIFI*	*9*
4	***Тойчиев Ходжиакбар Абдурасулович[1]. Абдуллаева Мухайёхон Акрамовна*** *О РОЛИ МАГНИТНОЙ ВОСПРИИМЧИВОСТИ ПОГРЕБЕННЫХ ПОЧВЕННЫХ ОБРАЗОВАНИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЛЕССОВЫХ РАЗРЕЗОВ*	*12*
5	***Смирнов Аркадий Николаевич. Каримова Фирдаус Сабировна*** *ПАЛЕОЗОЙСКИЕ РИФОВЫЕ КОМПЛЕКСЫ ЗАПАДНОГО УЗБЕКИСТАНА*	*14*
6	***Tolkun Djurayevich Mirahmedov, Mukhayyokhon Akramovna Abdullaeva*** *APPLICATION OF GIS IN HYDROGEOLOGICAL RESEARCH*	*18*
7	***О.Н. Бозоров Г.О. Хамракулова*** *Анализ показателей эффективности гтм в различных геолого-геофизических условиях и принятие решений По их выбору*	*21*
8	***Стельмах Анна Григорьевна,Федоров Юрий Александровичб Атакулова Мохинур Уткир қизи.*** *Букантау тоғларининг жануби-ғарбий Шохлари ҳудудидаги юқори бўр ётқизиқлари*	*23*
9	***Тойчиев Ходжиакбар Абдурасулович· Стельмах Анна Григорьевна*** *Голоценовые отложения аральского бассейна: литологическая характеристика и типизация*	*25*
10	***Jo‘rayev Mexroj Nurillayevich, Mirxodjayev Baxodir Ismailovich*** *Qattiq foydali qazilmalarni qazib olishda ekspluatatsion razvedka ishlari mohiyati.*	*28*
11	***Allamberdiyev Iskandar Sunnatulla o‘g‘li, Kamol Xakimov Jo‘rayevich, Ziyayev Fozil Choriyorovich.*** *Surxondaryo botiqlining zilzilalar katalogi asosida geodinamik modeli*	*32*
12	***X.K. Eshkabilov, L.B. Turdiqulov.****Po‘lat quvurlarda ichki korroziya-eroziya jarayonlari*	*36*
13	***Do‘sbekov To‘ychi Mengnorovich Mengnorov Quvonchbek To‘ychi o‘g‘li.*** *Geologik jarayonlarning umumiy tavsifi.*	*39*
15	***СОАТОВ НИЗОМИДДИН ТУРДИЕВИЧ.*** *Развитие мезозойских коры выветривания закрытого типа на территории узбекистана*	*42*
16	***Jurayev Fazliddin Ochilxonovich. Rabbimov Jaxongir Shodmonkulovich. Temirov Toxir Turg‘un o‘g‘li.*** *Og‘ir neft va bitum hosilalarining geokimyoviy tavsifi*	*44*
17	***Jurayev Fazliddin Ochilxonovich.Yusupov Shuxrat Komil o‘g‘li Umirzoqov Alimardon Toshpo‘lat o‘g‘li.*** *O‘rta osiyo sharqiy tog‘li xududlarida bitum va o‘ta qovushqoq neftlarni namoyonlarining tiplari bo‘yicha tarqalishi.*	*48*
18	***M.J. Abduvaliyeva E.M. Abdunazarov,O.Z. Zoirova E.P.Tulayev.*** *Bazalt asosida tayyorlanadigan issiqlik saqlovchi qurilish materiallari.*	*54*
19	***M.J. Abduvaliyeva, M.G‘. Yulchiyeva, E.M. Abdunazarov, E.P.Tulayev, O.Z. Zoirova*** *. Bazalt tolasining qo‘llanilish sohalari va betonning mexanik xususiyatlariga ta’siri*	*56*
20	***Рахмонов Санжарбек Бахтиёр угли[1] Махамматов Анзор Бобир угли[2]*** *Основные критерии рудообразования в горах мольгузар*	*59*
21	***Мусаева Нигора Абраровна.*** *Қулжуқтов ва ауминзатов тоғлари палеоген ётқизиқларининг биофациал таҳлили*	*61*

227	***Каршиев Нурали Холикулович, Хусенов Арсланназар Шерназарович, Эшкурбонова ФуркатаБозоровича.*** *Влияние параметров экструзии на дисперсность целлюлозных порошков* hordeum murinum	*648*
228	***Qarshiyev Nurali Xoliqulovich, Xusenov Arslonnazar Shernazarovich, Eshqurbonov Furqat Bozorovich.*** *Yovvoyi arpa sellyuloza kukunlarining disperslik ko'rsatkichlarini ishlab chiqish.*	*651*
229	***Normatov Anvar Mirzayevich, Ismoilova Hayitoy Abduvosi qizi.*** *Uzum va mevali ekinlar hosildorligini oshirish tajriba jarayonlari*	*653*